

Johan Krogsæter er burte

Johan Krogsæter er død. Han vart 77 år. Johan Krogsæter døydde i ei ulukka.

Krogsæter vil vera eit kjent namn for mange. Han var engasjert i målarbeid og lagsarbeid i ei årrekka. Han var formann i Noregs Mållag frå 1973-1975. Då han studerte i Oslo var ein sers aktiv i Bondeungdomslaget der. Dessutan var Krogsæter ein sentral person i målmiljøet og i anna organisasjonsarbeid på Sunnmøre. Krogsæter var formann i Sunnmøre målring frå 1970-1973 og frå 1975 var han aktiv i Borgund Mållag, som dekkjer Ålesund kommune. I den siste tidi vann Krogsæter samhug for oss som arbeider for høgnorsken og den tradisjonelle nynorsken. Han vart soleis med i Sunnmøre Vestmannalag.

Det er grunn til å sjå attende på livet til Krogsæter. Krogsæter tok realskuleeksamen ved Sjøholt fylkeskule i 1941. Same hausten fekk han arbeid i Postverket i Ålesund. I 1945 for han til Oslo for å gå på postskulen, høgre avdeling.

Under Oslo-upphaldet vart Bondeungdomslaget den andre heimen hans. Krogsæter var med både i leikarrikingen og i idrottsmiljøet. I denne tidi

skreiv han ei minnebok om Klara Semb. Han skreiv òg eit jubileums-skrift um leiklaget i BUL. Krogsæter var formann i hovudlaget i 3 år. Han hadde elles mange tillitsyrkje i BUL.

I 1968 vende Krogsæter attende til Nordvestlandet. Han vart personalsjef i Ålesund kommune. Ålesund kommune er nøytral i språklege spørsmål, og Krogsæter nyttar nynorsk som talemål. I skriftspråket skreiv han i lysingar på målet. Mange mislikar at Ålesund kommune hadde nynorsk lysingsspråk.

Etter kvart vart Krogsæter stadnamngranskars, ein ekte sjølvært granskars. Ålesund kommune skulde ha nytt kartverk og nye gatenamn i gamle Borgund kommune. Krogsæter vart beden um å verta namnekonsulent - og fram til han gjekk av som pensjonist i 1990 hadde han dette som arbeidsoppgåva.

Krogsæter skreiv mykje i avisone um stadnamnspusrmål og andre spørsmål, som EU-saki, ungdomsspursmål og målstrid.

Me lyser fred yver minnet til Johan Krogsæter.

Dette minneordi byggjer på opplysningsar frå Jon Buset

Nynorsk for utlendingar

Årsmeldingi til Noregs Mållag ligg no fyre. Noregs Mållag kann mælda um at arbeidet med å gjera det mogleg for utlendingar å læra nynorsk hev gjenge vidare i arbeidsbolken. KUF hev løvt 500 000 kr. til Nasjonalt læremiddelsenter som skal nyttast til undervisningstilfang på nynorsk for framandspråklege. Våren 2000 hev Noregs Mållag etterlyst resultat av denne løvtingi

og arbeidt for å gjera saki kjend gjennom media. Lærarmållaget og NMU hadde i lag med Drammen og Eiker Mållag seminar um norsk for innvandrarar i Drammen 8. april 2000. Seminaret var vellukka. Det manglar framleis læretilfang på nynorsk, difor slit skulane i nynorskumråde med å få gjeve tilbod um norskupplæring for framandspråklege.

LBM

Diverre var det nokre misprend i Olav Nygards dikt «No reiser kvelden seg» i nr. 3. Her er (vonleg) rett tekst.

No reiser kvelden seg

No reiser kvelden seg i vesterbrun,
han trør paa lette føter gjenom tun
og skuggeveven fjell imillom hengjer.
Det gjeng ei kviskring gjenom kjørr og
lyng,
og talatrasten skifter ljod og syng
med avdagsskjelven under sine strengjer.

Men dagen tek sin gangar fast i taum,
tek ferdakaapa paa med gullrend saum
og burt fraa blaane etter blaane skundar.
Det gular gjenom svale dal og lid
der skuggen ventar natta, brura si,
og ør i sine elskhugsdraumar blundar.

Med linne andardrag stig natta inn,
med myrke lokkar kringum hals og kinn
og herdaduk av alvelette eimar.
Og kløkke lundar, æolsharpe-klang,
ris bljugt som gjenteborn or moderfang
og sviv paa lettan fot i svale heimar.

Det gjeng ein sælebiv imillom fjell
so fræa emnar seg og hamsar fell
og undrings-øre augo upp seg vender:
Or djupe himlar slær ein baaregong
av evig skapings-gir og sfærerong
som helsar frendeblidt mot døkke strender.

Olav Nygard

Ordtøkjet:

Den som vil trætta,
finn alltid Orsak.

Etter Ivar Aasen

I dette bladet

Johan Krogsæter burte 1
Sauerwein-Symposium 1000 2
Skriv nynorsk eller mist jobben 2
Framtidsnynorsken 3
Ei flaggsak 4
Høgnorskdagar tridje året på rad 5
Nederlandar held på høgnorsk 6
Det latgaliske målet 7
Tre slags kvinnfolk 8
Kvifor Schubert 9
Rettkskrivingsstrid i Bergen 9 og 10
Um påbode sidemål 11
Um Henrich Steffens 12
Målstriden no 14
Dessutan småmeldingar og ymse faste innslag

Nynorsk katedral

Den 22. juni 2000 opna kulturminister Ellen Horn Aasen-tunet i Hovdebygda, Ørsta, med tale på klingande nynorsk. Ho kalla bygget Den Nynorske Katedralen. Symbolsk tunlykje vart flidd frå Tormod Urdal i Statsbygg gjennom kulturministeren til direktør Ottar Grepstad i Aasen-tunet. Arkitekten bak er Sverre Fehn, og biblioteksupplegget er kalla det mest moderne i Noreg. Dei nynorske festspeli 2000 var lagde til Aasen-tunet 23/6-26/6 med høveleg mangslunge program.

Sauerwein-Symposium 2000

Dovre kommune skipar til Sauerwein-Symposium 2000. Språkmannen og humanisten Georg Sauerwein budde i tidi kring fyrra hundreårsskiftet i 7 år på Dovre. Sauerwein var på leit etter det upphavlege og ekte, og han fann det i naturen, kulturen og folkemålet på Dovre. Herifrå kunde han dessutan føra striden sin for språklege minoritetar ute i Europa utan sensur og avgrensa ytringsfridom.

I heimbyen Gronau an der Leine er det eit arkiv yver prenta og uprenta verk av den produktive Sauerwein. Verki vart samla inn i mange land mest frå Litauen, Noreg, Storbritannia og Tyskland. Gronau heldt eit symposium i tilknyting til at Sauerwein-arkivet vart bygt opp. Etter at den første innsamlings- og arkiveringsfasen var yver i 1995, er fylgjereitt vitskapleg utnytting av tilfanget neste steg. Når det no skal arbeidast vidare med Sauerwein vart det lagleg å draga inn eit internasjonalt perspektiv. Då var det two land som peika seg ut som moglege symposiumstader. Det eine landet var Noreg, og det andre var Litauen. Det tridje Sauerwein-symposiet vert difor halde i Noreg.

Seminaret vert halde i Dombås hotell. Det vert eit rikhaldig program frå onsdag 9. august og fram til 12. august. Flesteparten av innleidingane hev tyske titlar og vert haldne av utanlandske fagfolk. Oskar Vistdal leider seminaret. Dei norske innleidarane er Andreas Bjørkum og Lars S. Vikør. Bjørkum skal tala um Sauerweins norske målbruk og Vikør skal tala um dr. Sauerweins norske målkunnskapar (linguistic competence).

Dei av lesarane som er interesserte i meir informasjon kann venda seg til Dombås Turistkontor, Boks 172, 2659 Dombås, Telefon 61 24 14 44.

Lars Bjarne Marøy

Skriv nynorsk eller mist jobben?

Dette er yverskrifti til eit intervju i bladet til Universitetet i Tromsø, Tromsøflaket, som Nils Aksel Mjøs, tipsar oss um. I sin ytste konsekvens kann arbeidstakarar som ikkje fylgjer mållovi og nyttar 25 prosent nynorsk, segjast å bryta tenestemannslovi. Dei kann då verta kalla inn til samtale, og dersom dei ikkje skjerpar seg, verta uppsagde! Slik innleider Torgunn Wærås eit intervju med Tove Bull, rektor ved universitetet i Tromsø.

Ho held fram med å fastslå at skildringi ovanfor er ikkje røyndom ved Universitetet i Tromsø. Men kann verta det, dersom Universitetet i Tromsø ikkje klarar å fylgia mållovi. Universitetet i Tromsø hev brote mållovi i alle år. Nynorskprosenten er for låg. For 1999 bryt

Universitetet i Tromsø dimeir lovi ved ikkje å rapportera godt nok.

Tove Bull meiner at enden på visa no må verta at ein anten reviderar lovverket eller so må det innførast sanksjonar som gjer at lovi kan verta etterlevd. Bull er positiv til å laga arbeidsinstruksar for dei tilsette slik at dei som bryt tenestepliktene sine og ikkje skriv nynorsk dimed bryt tenestemannslovi. I dag er det berre institusjonen representert ved leidingi, og ikkje kvar tilsett som er juridisk andsvarleg.

Jamvel um Bull styd bruk av radikale verkemiddel, ynskjer ho i fyrste umgang at Universitetet vert lovlydig gjennom mindre drastiske tiltak. Ho trur vegen å gå vil vera å fastsetja at visse dokument, som til dømes årsmelding, studiehandbok

og stillingsannonser alltid skal vera på nynorsk, eller ha ein viss del på nynorsk. Og sjølvsagt syta for opplæring og trening i nynorsk målbruk.

- Universitetet i Tromsø skal fylgja mållovi, og me må berre skjerpa oss. Framfor alt er dette eit spørsmål um haldninga. Alle tilsette som skriv i offentleg tenesta, skal kunna bruka både målformer, og det finst ikkje nokor orsaking for å bryta lovi. Dersom me ikkje maktar å løysa dette administrativt, må me setja i verk tiltak gjennom vedtak i styret for Universitetet i Tromsø, segjer Bull til Tromsøflaket.

Kjelda Tromsøflaket
Lars Bjarne Marøy

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar kr. 150,- for året
Studentpris kr. 100,-

Kan tingast på poststader og frå Vestmannen
ved bladstyraren.

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 6504.10.12484

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen
Telefon 55 34 33 77

Tilskrift for tingigar, bladpengar o.l.: Vestmannen, 6143 Fiskåbygd
Internett: www.geocities.com/nynorsk.geo

Bladstyrar:
Lars Bjarne Marøy,
Eliasmarken 14,
5163 LAKSEVÅG.
Tlf. 55 34 33 77

Rekneskapsførar:
Helge Liland
Nattlandsvegen 80b
5094 Bergen

Prenta hjå:
Nytrykk as
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 0 2 13 07
www.nytrykk.no

Framtidsnynorsken

Korleis vil framtidsnynorsken sjå ut? Dette spørsmålet hev vorte aktualisert av dataeknologien. Innanfor dataeknologien finst det fleire funksjonar som slår ut i praktisk språkbruk. Me er vane med at me les tekstu på papir. Men i dag er det fint lite av det som kjem ut på papir som ikkje hev vore inni ei datamaskin og vorte forma der. Nokre av dei hjelpeidlane som tekstskrivarane hev og vil få, er ramsa upp nedanfor:

-skrivestøtteprogram. Her nemner me berre stikkord som stavekontollar, korrektursystem, orddelingsprogram, elektroniske ordbøker, grammatikkontroll, stilkontroll, synonymi og terminologi.

-maskinumsetjing: Ei datamaskin kann anten umsetja automatisk frå eitt mål til eit anna eller ho kann umsetja so pass bra at det let seg gjera å halda fram umsetjingi manuelt.

-taleteknologi (automatisk tale-til-teku og tekstu-til-tale). Ein kann med denne nye teknologien anten snakka inn tekstu på dataskjermen tale-til-teku eller ein kann få lese opp tekster ved hjelp av ei datamaskin tekstu-til-tale. Teknologien ligg fyre for engelsk.

Skrivestøtteprogram er ein vanske. Her ligg det fyra lite som eignar seg for nynorsk. Det vert arbeidd med å finna ei boteråd, men problemi er mange. Eit poeng som mange peikar på er skilnaden millom Mac-maskinor og personlege data-maskinor. Dei som nyttar Mac-maskinor hev færre tilbod på nynorsk enn dei som

nyttar personlege datamaskinor.

Når det gjeld maskinumsetjing hev det lege fyra eit program som heiter nyno som hev vore noko i bruk. Ikkje alle hev tykt det hev vore godt nok, men det hev iallfall vore i stand til å umsetja.

Taleteknologi er det mest umtala i seinare tid. Visjonane er store for arbeidet med taleteknologi. Dersom det vert røyndom at ein skal kunna snakka inn tekstu på ei datamaskin, meiner sume at nynorsken må få ei einskapleg form. Det er mogleg å få datamaskinor til å forstå avvik millom ulike mål, og det er ein breid opinion for at alle dialektar skal kunna nyttast når ein skal lesa inn tekstu, men kva for ein tekstu som kjem på maskina er ei onnor sak.

Dei som vil vera i stand til å kjøpa inn nynorske produkt i stort, vil ha makt til å segja frå um kva for ein type nynorsk som skal brukast. Framtidsnynorsken kann versta styrd av dei. Slik det ser ut i dag, er det i beste fall staten og offentlege kjøpargruppor som kann koma til å gjera krav um nynorsk når dei skal kjøpa inn datautstyr. Det vil i so fall føra med seg at den statlege einsrettingi i målpolitikken vil halda fram. Me vil få meir e-infinitiv og meir bokmålsnært mål. I verste fall fær me knappast nynorsk i det heile. Ljospunktet er at det er mange som vil ha sine spesialvariantar av nynorsken, og dei vil neppe gjeva seg. Det kann opna for at me høgnorskvenner vil sjå oss ei bergingsvon.

Lars Bjarne Marøy

Gåvor til Vestmannen

«Det er betre á lida urett enn á gjera urett», skriv Reidar Thornes på eit gavekort til Vestmannen.

Reidar Thornes, Oslo, 1000. Jostein Krokvik, Fiskåbygd, 250. Magne Askeland, Haukeland, 150. Svein Erik Helvik, Kristiansand, 100. Alv Askeland, Utne, 150. Einar Eintveit, Skånevik, 50. Liv Nyborg, Åsane, 50. Ronald Stokes Schwartz, Trondheim, 100. Arne Amundgård, Bøverbru, 50. Olav Bakken, Eide, 50. Johannes Heggland, Tysnes, 150. Arnold Lund, Sandnes, 100. Sigrid, Omland Hansteen, Oslo, 100. Thoralf Bergwitz, Aarendal, 50. Sven-Erik Schelderup, Rådal, 50. Gudmund Hovland, Bergen, 100. Jan Jøssang, Voss, 50. Ivar Eskeland, Oslo, 150. Reidar Thornes, Oslo, 1000,45. T. H. Langsholdt, Oslo, 100. Ole Gilje Dale, Skien, 50. Magnus Robberstad, Bjørnemyr, 150. Magne Myhra, Voss, 50. Johan A. Schulze, Oslo, 200. Magne Myhren, Oslo, 150. Øystein Færøyvik, Bergen, 150. Kåre Flokenes, Stavanger, 100. Olga Vatnamot, Sirevåg, 100. Jon Ous, Oslo, 100. Anders Austefjord, Laksevåg, 50. Liv Fridtun, Sogndal, 50. Per Spilling, Atrå, 100. Salmund Jarande, Bergen 50. Olav Vidnes, Hovdebygda, 100. Sverre Wetteland, Egersund, 50. Olga Meyer, Oslo, 50. Paul Sandøy, Brønnøysund, 100. Rolf Søderstrøm, Bergen, 50.

Hjarteleg takk for kr 5350,45 denne gongen!

Vestmannen

NM-landsmøte i Bergen

Noregs Mållag hev landsmøte i Bergen i tidi 28. – 30. juli 2000. Møtestad er SAS-hotellet på Bryggja. Ikkje sidan 1946 hev NM halde landsmøte i Bergen.

Sumarskvild

Vestmannen tek som vanleg ei sumarskvild i juli. Bladet kjem att den 20. august 2000. God sumar!

Vestmannen

Ei flaggsak

av Halvor Sigurdsen

I Vestmannen nr. 3/2000 skriv Trygve Lande um nasjonalmerket i raudt og gult, ein fargekombinasjon som til symbolbruk hev legi i vanæra i to-tri ættleder. Fyrste gongen bladet hadde tilfang um det burtgøynde flagget var i nr.1/1991; Eigil Lehmann og bladstyraen drog då fram minnet um Olavsbanneret, og mana til nyreising av merket. 1 nr.2/1991 i handskriftsbilåte er eit vers der Hans Reynolds hyller flagget.

Paragraf 111 i grunnlovi set fyre at formi og fargane i flagget skal vera lov-måta. I 1821 vedtok stortinget ei lov um norsk handelsflagg, raudt med myrkeblå kross innkanta i kvitt. Kongen sette seg imot å gjeva lovi stadfesting, men samtykte i at flagget kunde nyttast i farvatn som ikkje var fjerne.

Norig stod ikkje attributlaust fram i gamletidi; nordmannsmerket var gul kross på raud duk. Kanhenda er det lite å lasta dei som styrde like etter 1814 at dei ikkje var medvitne um norske merketradisjonar. Arne Garborg meinte det var tregeleg at dei i 1905 ikkje var komne langt nok i nasjonal vokster til å stryka unionstrikoloren for godt. Det nye kongeriket let eit historisk høve sleppa frå seg til å taka opp att det raud-gule nasjonalmerket. Gløymt var det ikkje - ymse lag og samskipnader nyttja det til prydning og emblem.

Arne Garborg

Hulda Garborg målbar seinare tanken um å gjera nasjonalikonet til riksflagg.

Framstøyten var u-umtykt, og valda ein liten flaggstrid. Mest alle vinstreblad og målblad heldt fast på den dansk-norske trikoloren - einast Gula Tidend synte medhug. I Olsok - framhaldet etter Joleikbladet Spegjelen - reiste Anders Hovden motmæle. Fargar var lite å leggja seg ut um, meinte han, og hadde helst spittord til Hulda Garborgs arbeid med vevnader og klædebunad. Då skreiv Arne Garborg: "Anders Hovden er nok so gild ein Flosshatt-Herre som nokon."

Anders Hovden

Eit underleg utanrikspolitisk umstende la seg og på tverke i arbeidet, og dreiv fram ei privat diplomatisk millomgonge. Finland var i dette bilet i tak med å verta sjølvstendig att. Til vern um havferdsla trond den nye republikken eit handelsflagg, og hausten 1917 vedtok riksstyret at flagget skulde vera raudt-gult. Arne Garborg trudde då at arbeidet med å nå norsk historisk flaggsamanheng var til endes. Men i januar 1918 råka han formannen i Vestmannalaget Cornelius Berg Bugge, som var i Kristiania og skulde leggja fram grunnane til det norske synet i flaggsaki. Bugge og Garborg møtte finske stormennar på Grand. Finlendingane vitra deim um at bruken av raudt og gult i handelflagget var ei fyrebils åtgjerd; berre riksflagget i blå og kvit farge var til no slege fast endeleg. Minister Alexis Gripenberg - fyrstetalsmannen i det finske sendelaget til

hovudstaden i Skandinavia - fekk høyra at raudt og gult var dei gamle norske fargane. Han lova å føra dette fram i Finland, um det seinare måtte vera trond til det.

C. B. Bugge

Olavsbanneret vart haldi i hevd i Bondeungdomslaget i Bergen og Vestmannalaget. Dei to samskipnadene sende eit banner i ei noko avdrygd fødedagshelsing til Arne Garborg i 1918, med eit takkebrev, underskrivi i høgvyrdnad av Eirik Hirth og C.B.Bugge.

Peter Hognestad såg det raud-gule norske symbolet i samkomor i både lag. Han tykte det var venare enn det trifarga flagget, so friskt det enn var. Hognestad takka Garborg at han var med og meinka finlendingane å eigna til seg dei norske fargane. Til liks med Garborg meinte Hognestad det var sårt at dei ikkje visste betre i 1821, og at folket ikkje hadde hug til eit flaggskifte i 1905.

Garborg gledde seg yver at Bjøgvinsbisen stod attmed det gamle kongsmerket. "Det er meg ein sann Hugnad at du er på den historiske sida i denne saki", skreiv han til Hognestad.

Det meste som stend framanfyre, er teki or Arne Garborgs dagbok

Høgnorskdagar tridje året på rad

Høgnorskdagane i Volda vart helgi 12.-14. mai skipa til for tridje året på rad. Attum tiltaket stod Volda og Ørsta Målungdom og Sunnmøre Vestmannalag. Målfolk i alle aldrar var samla for å lyda på fyredrag, og møtelyden talde eit tjugetals personar.

Fredagen var det innleidingar um norsk målsoga frå dei eldste tider og fram til i dag. Fyrst helsa Rune Lystad, formann i Volda og Ørsta Målungdom, velkommen. So fekk innleidaranane Klaus Johan Myrvoll og Anders Olsen ordet. Myrvoll tok seg av målsoga frå indoeuropeisk tid og fram til i dag. Han sa at me hev tri viktige kjeldor til å læra noko um målet i Noreg og Norden på 200-talet. Det er 150 runeinnskrifter, nokre etterstødor i finsk og samisk mål og nokre av stadmenni våre. Det målet som vart nyttå på 200-talet og frametter vert kalla for urnordisk. Millom år 500 og 700 er me inne i synkopetidi. Då fær me fleire endringar i målet knytt til ljodbrigde og bryting. Fleire ordstomnar endra vokaluttale og ord som «ertu» gjekk yver til «jord». Me fekk eit skilje millom eit austnordisk og eit vestnordisk målveld. Det vestnorske heldt t.d. på ei form som «ek» (seinare «eg»), medan austnordisk fekk bryting til former som «jag» og «jeg».

Den norrøne tidi er vorti knytt til tidbolken millom ca. 800 og 1350. Då hadde det norske målet si stordomstid, og det vart skapt mykje god litteratur på mange umkverve. Frå 1350 og utetter til 15-hundradtalet kjem me til slutten på den millomnorske perioden. I denne tidi trengjer det danske målet seg inn, og det siste brevet på norsk vart skrive i 1583. Landet vart no administrert på dansk, og det vart mykje innblanding gjenom embetsmannsættene. Det vart ikkje skapt nokon litteratur i millomnorsk tid.

Ivar Aasen stod fram som ein nasjonal målreisar. Han samla og integrerte dei norske dialektane og sette opp eit norsk mål. Dette målet bygde på sume hovudprinsipp. Dei kann stutt summerast upp som norsktyt mynster, sermerkt mål, alle målføreskilje att-

spegra, «formen skal være een», logisk uppbygnad og samanhengsloi.

Etter fyredraget til Myrvoll gjekk Anders Olsen nærmare inn på desse prinsippi, og han gav ei rad med døme på korleis desse vart nyttå i praksis.

Frode Jens Strømnes innleide fyrst på laurdagen. Emnet for fyredraget hans var kognitiv språkpsykologi. Strømnes skisserte det tradisjonelle synet på språksystemet. Språksystemet vert i den tradisjonelle forståingi sett på som sekvensar av ord. Læra um språk vert då læra um ordi. Det vert vidare hevdat folk kann tenkja med ord. Ein kann tenkja på ting ein ikkje kann laga strukturmodellar av. Det hev matematikarar freista å prova. Språklæring er å læra ord, heiter det. Berre proposisjonar kann ha sanningsverde i motsetnad til analoge strukturar som bilet og kart.

Innanfor kognitiv språkpsykologi hev det i dei siste 40-åri vore gjort etterrøknader som hev endra synet vårt på språk. Språket vert i ei slik forståingsråma bytt inn i two nivå, eit medvitne og eit umedvitne. Det medvitne, ordi, er adressor. Det umedvitne er mentale modellar.

Dei mentale modellane grupperar ting og hende utanfor mennesket. Adressone/ordi vert nyttå til å finna ut kvar dei mentale modellane er i heilen. Utanum det ber dei ikkje kunnskap i seg. Mentale modellar som ber i seg kunnskap um hende og ting, hev alltid formlikskap med desse hende og ting. Mentale modellar er som alle andre modellar hende i ei rømd og kann difor skynast utifrå ei rømd.

Sinnbilete vart nyttå til å fremja minne millom forsøkspersonar i ymse eksperiment frå 1957 og frametter. Desse eksperimenta hev vorte banebrytande for forståingi av det menneskelege språksystemet. Strømnes kunde visa til personleg forskingsrøynsla. Han hev vore i Finnland og studert tilhøvet millom svensk og finsk mål. Han viste til at finsk mål hev ei onnor mental fyrrestellingsverd enn det svenske målet. Det hev gjeve seg fleire interessante utslag. Han og forskingsmedarbeida-

rane hans nyttå fleire år på å koma fram til framstillingsformer for dei finske kasusi. Ved hjelp av biletlege uttrykk kunde dei få fram sermerke i språket. Soleis kunde dei letta språkinnlæringi. Strømnes syntet og til at det var klåre skilnader millom indoeuropeiske mål og finsk mål. Dette hev vorte underbygt av forskingsexperiment som syner at indoeuropeiske mål forvirrar finsktalande. Slik målbruk fører til fleire arbeidsulukkor millom finsktalande enn millom svenskalande, når alle andre tenkjelege variablar vert holdne utanfor.

Strømnes gav prøvor på språkinnlæringsmetoden som han og medarbeidarane hans hadde nyttå. Det vekte stor interessa millom deltakarane. Ved byrjingi av det tjugande hundradåret var det dei som mælte imot at det fanst mentale sinnbilete. Grunnleggjaren av åferdspsykologien, Watson, sa at der som det fanst mentale sinnbilete, var ikkje åferdspsykologien rett, difor fanst det ikkje mentale sinnbilete.

I ordskiftet som fylgte, kom det mange gode innkast. Det vart millom anna sagt at um målet i eit land er med og skapar mentale fyrrestellingar, kann ikkje desse fyrrestellingane uttrykkjast like godt gjenom eit mål som er valt på slump. Det lyt vera det målet som er sermerkt for landet som kann få fram desse mentale fyrrestellingane. Den norske målreisingi kann soleis løysa ut ei stor skaparkraft som målstoda i dag held ned.

Håvard Tangen tok fyre seg ei lærebok i nordisk språkvitskap som han frå høgnorsk synsleite hadde sett fagkritisk på. Boki heiter *Hovuddrag i Norsk Språkhistorie* og er skrive av Arne Torp og Lars S. Vikør. Han peika på at dei som hadde skrive boki var markante samnorskvenner som hadde farga boki med sine synspunkt på målsoga. Han meinte det kom fram på ymse måtar. Dei hadde utelate tilhøve som hadde med høgnorskfolk å gjera. Dei drog ikkje fram den viktige rolla som Gustav Indrebø spela i målsoga på

Fra side 5

1930-talet. Dei heldt dessutan undan opplysningar um det gode målarbeidet som Henrik Krohn og Vestmannalaget dreiv på 1860- og 1870-talet. Dei understrekar slike tilhøve som kann underbyggja samnorskssynt. Dei skriv verdiladde umgrep til tilhøve i målpolitikken. Til dømes set dei upp ulike språkformer etter ein politisk høgre- og vinstreakse. Den siste formi som samnorskaraner nyttar er tilrengjing. Det hev millom anna vore skrive i ei norsk bok at Ivar Aasen ikkje for lengre enn til Rana på granskingsferdi si, endå han for heilt til Tromsø. Tangen etterviste fleire handfaste døme på at samnorsktilhengjarane hadde lagt for mykje av eigne synsmåtar inn i framstelling i boki.

Åsmund Strømnes tala um pedagogen Erling Kristvik. Han hadde kjennskap til Kristvik gjennom ei rad kjeldor. Kristvik arbeidde i Volda i 23 år. Det var likevel ikkje i Volda at Kristvik vart målmann. Det var på gymnas i Kristiansund. Der kom den gode venen hans, målmannen Olav

Vevang, i strid med riksmaalmennene på skulen. Då tok han kontakt med Kristvik og vilde at Kristvik skulde hjelpe han å argumentera mot riksmaalmennene. Det gjorde Kristvik, utan at han la nokon serleg stor trott ned i dette med ein gong. Han oppdaga likevel at bordet fangar. Han argumenterte so sterkt for nynorsken at han vart målmann.

Strømnes nyttar tid på å visa attende nokre mistydingar som hev kome upp etter at Kristvik hev vorte mykje umtala i den seinare tid. Det hev vorte hevd at Kristvik kunde vera ein stridsam mann, men han var ikkje av dei som tala i utrengsmål. Det hev vorte sagt at han var ein asosial einstøding. Han stogga ikkje upp for å prata med folk, men han var likevel ihuga til å koma på elevlagsmøte og la mykje arbeid ned i desse møti.

Kristvik var ingen strateg, hev det vorte hevd. Men Kristvik fekk fleire gonger igjenom ting i undervisningspolitikken. I viktige prinsipielle saker hadde han ei god evna til å fremja m.a. interessone til høgskulen i Volda. Kristvik gjorde pedagogikken til eit

sentralt fag i høgskulen. Kristvik skipa statsøvingsskulen i Volda, eit nybrotsarbeid som hev vorte underkjent.

Det hev vorte hevd at Kristvik vilde at foreldri skulde vera skulens uppdragsgjevarar. Strømnes peika då på at Kristvik sa at fleire og fleire heimar gav upp uppsedingi av dei unge. Kristvik meinte ikkje at foreldri skulde vera skulens uppdragsgjevarar. Det var dei ikkje skikka til å vera.

Det vart eit forvitneleg ordskifte etter fyredraget til Strømnes. Fleire av deltakarane vilde vita kvifor Kristvik vart tvinga til å forlata yverlærarposten ved Volda Lærarskule. Dette er for lite granska, men det er heilt klårt at Kristvik høgst sannsynleg vart pressa ut av skulen av politiske årsaker.

Arild Olsen heldt siste fyredraget. Olsen synte til ymse ovringer som er uppe i tidi og som vert yverførde utan at det ligg fyre skriftlege kjeldor i serleg mun. Det er då tala um traderingar av ymse slag kulturtillfang. Desse er med på å byggja opp ein nasjonal identitet.

Upptar Lars Bjarne Marøy

Nederlandar med sans for høgnorsk

På nynorsk.no vart det 19. mai lagt ut ei melding um heimesida åt "Mållaget i Nederland". Det er ein kar som heiter Ernie Ramaker som stend attum tiltaket. (Han er den einaste medlemen i laget.) Han lærde først bokmål, men etter at han oppdaga nynorsk, lærde han på eigi hand å tala og skriva målet. Um valet av nynorsk skriv han på m.a.:

"Eg synst at nynorsk er eit mykje vakrare språk enn bokmål. Det er norske. Det hev ei rikare bøygjing og eit rikare ordforråd enn bokmål. Eg tykkjer at ord som røynsle og venleik er vakrare enn erfaring og skjønnhet, og eg nyttar dei, sjølv om dei er lite brukte i talemålet åt dei fleste nordmenn."

Og ein annan stad: "Eg likar å nyttar tradisjonelle (og lite brukte) former som hev, skräma og sumar i skrift, men eg trur ikkje eg kann nyttar dei i talemålet mitt."

Ramaker nyttar altso medvite mange tradisjonelle former som er forbodne i den offisielle rettskrivingi. Formvali hans syner klårt kva for nynorsk som evlar å kveikja jamvel utlendingar til å verta gagns målfolk!

Han kjem elles inn på at det er vandt for ein utlending å vita kva uttala ein skal leggja seg til når ein les og talar nynorsk. Nynorsk hev ikkje nokor fastlagd normaluttala, og for ein som ikkje hev noko norskt målføre til morsmål, vantar ein den rettesnori òg. Han tykkjer best um vestnorsk uttala av nynorsk, men nyttar sjølv austnorsk, som han segjer kom gratis med bokmålet.

Les meir på heimesida åt Mållaget i Nederland:

<http://www.home.student.uva.nl/ernie.ramaker/min.html>

Gudmund Harildstad hev vore i kontakt med Ramaker, og i eit brev fær

me vita meir um bakgrunnen hans. Han er student i norsk språk på fjorde året ved Universitetet i Amsterdam, og han arbeider der med å revidera ei norsk-nederlandsk-norsk-ordbok. Uppslagi er på både nynorsk og bokmål, medan redaksjonsmålet er nynorsk, attåt nederlandsk. Det var arbeidet med ordboki som gjorde at Ramaker fekk augo opp for nynorsk. Hovudredaktören, Doeke Lulofs, er òg nynorskmann, fortel han.

Ramaker segjer dessutan at den norske målstoda er sers spanande, og at han ynskjer å læra mest mogelegt um henne. Han kann skriva både riksmaál og høgnorsk, "og alt som ligg imillom", som han sjølv segjer. Han ynskjer gjerne å koma i kontakt med målfolk her i Noreg.

Klaus Johan G. Myrvoll

Det latgaliske målet

av Arne Horge

Sume kallar det for berre eit målføre, eit felespelande syskjenbarn til "skikkeleg latvisk" som er statsspråket i Latvia, den baltiske staten som fekk nya upp att sjølvstendet sitt i 1991. Men latgalisk er meir enn eit målføre, det er eit språk som er tufta på den sermerkte soga å Latgale som er den øystre luten av Latvia med grense mot Russland i aust og mot Kviterussland og Litauen i sud.

Under den fyrste russiske stordomstidi, då herskarane budde i Kiev, var nok russiske prinsar inne i bilætet i Latgale og lét att etter seg små slaviske språksamfunn. Men først med dei tyske ordensriddarane kom utanlandsk påverknad for fullt. Med paven i ryggen tok dei tyske riddarane til å byggje borgi Dünaburg ved storelvi Düna i 1257. Men ordensriddarane vann ikkje å renne Litauen yver ende og opne ogso det landet for germa-nisering, og ein lyt ha lov til å tru at skyldskapen og grannelaget med litauisk språk har hatt sitt å segja for at latgalisk i dag har funne ei liti smette mellom latvisk og litauisk i den baltiske språkheimen.

I 1410 leid Den tyske orden eit avgjerande nederlag mot ein polsk-litauisk her. Seinare, då russarane gjekk til åtak for å sikre seg dei baltiske strendene ved Austersjøen, rakna det heiltupp for riddarane, og sjølv um russarane laut draga seg attende, kom andre makter til å fylle tomromet, og riddarane sokk ned til å verta ein adeleg tyskspråkleg godseigarklasse.

Berre ikkje i Latgale som vart lagt inn under Litauen. Med ein etter kvart polonisert adel i Litauen, vart ogso adelén i Latgale polonisert. Då latgalisk språk på 1600-talet vart skriftfest, vart det difor med den polske bruken av det latinske alfabetet. I resten av det noverande Latvia vart det sjølv sagt nytta tysk skrive-måte på det latviske språket. Og med reformasjonen vart det på same

viset. Latvianane vart protestantar so nær som i Latgale der den katolske kyrkja vart verande med stød frå Litauen og Polen. Latgale vart meir og meir noko for seg sjølv.

Og Latgale fekk gå sin eigen veg fram gjennom soga. Då Peter den store og russarane i 1710 hadde teke Riga, som no er hovedstaden i Latvia, vart Latgale hangande ved Litauen fram til den fyrste uppdelingi av det polsk-litauiske samveldet i 1772. Då gjekk Latgale til Russland, men det vart ikkje lagt innat dei hine latvisktalande landsluttane i guvernementet Livland, eller til guvernementet Kurland som russarane kneip ved Polens tredje deling i 1795. I staden vart Latgale teke inn i guvernementet Vitebsk i sjølve Russland, og vart verande der, skild frå resten av det som skulde verta Latvia, fram til fyrste verdskrigen då eit samla Latvia vart mogeleg.

I den russiske tidi var den tysktalande yverklassen i Livland og Kurland trufaste mot den russiske tsarmakti og tente på det, trass i bokar med russifisering. Latgale derimot hadde ingen tysk adel og latvianane der kjende samhug med Litauen og Polen, og tok med eldhug del i dei polske uppreistane mot Russland på 1800-talet. Byen kring den gamle tyske riddarborgi vart av russarane kalla Dvinsk, og storelvi Dvina.

Då det etter freistnaden i 1905 for ålvor vart umsnunad i Russland, og bolsjevikane kom til makt, hjelptest latviske og polske troppar kvarandre med å jaga bolsjevikane ut or Latgale. Den latviske delen av folket bad um å verta sameint med resten av Latvia, medan russarane i Latgale sjølv sagt tok til motmåle, men sameiningi vart godkjent av Russland ved semja i Riga den 1. august i 1920.

Under russisk styre hadde det tida vore tronge kår for latgalisk

målstrev. Ei rid var det til og med heiltupp forbode å prente med latinske bokstavar, og russisk kultur i hop med ortodoks kristentru vart hjelpt fram. Då det latviske sjølvstendet tok til i millomkrigstidi kom åtaki på latgalisk frå ein annan kant. I 20-åri fekk det latviske språket ein fast skriftnormal, og latgalisk vart sett på som eit uturvande avvik, og det vert det den dag i dag. Latgaliske ungdomar på veg til storbyen Riga legg gjerne att heimemålet sitt på vegen. Men denne haldningi frå storsamfunnet har ogso eggja latvianar med latgalisk mål til motstand, til å halde endå betre på sitt eige, og rop på indre sjølvstyre for Latgale har vore hørt.

I sovjettidi auka den russisktalande folkesetnaden i Latgale sterkt. I byen som riddarane grunnlagde er no berre kvar tiande av 130 000 innbyggjarar ein latvian. Men med latvisk sjølvstende fekk byen i alle fall eit latvisk namn, Daugavpils, og storelvi heiter Daugava.

Latgalisk finst ikkje i skulen. Språket er fyrst og fremst eit heimemål på lands-bygdi og i sume større byar som t.d. Rezekne. Men når ein talar um vilkåri for latgalisk språk, lyt ein koma i hug at endåtil i landsluten sett under eitt er russarane i fleirtal og har vore det i fleire mannsaldrar. Med two avisor på latgalisk har språket likevel eit visst offentleg rom ved sida av latvisk og russisk, og i fjar i novem-ber var det ei vellukka bokmesse i Rezekne med latgalisk litteratur.

Ein viktig latvisk rikspolitikar no og radt frå 1980 under kommunistane er Anatolijs Gorbunovs. Han vart fødd i 1942 i ein fatig latgalisk bondeheim. Og Latgale er framleis fatigt, eit av dei fatigaste stroki i heile Europa. Eg vil tru Gorbunovs talar latgalisk. Men i den seige striden um den latviske mållovi der alt som kryp og går av politikarar har

til side 8

Sagt:

Bill Gates på nynorsk

Før i tida trudde folket at Gud berre snakka på latin eller dansk. No trur dei fleste at Bill Gates og Microsoft berre snakkars engelsk eller bokmål. Nynorsk Forum krev at han lærer seg nynorsk innan august.

Strilen 29 april. Ingress til intervju med Karin Monstad

Nynorsk i kvardagen

Me må få igjennom dette for å halda på nynorsken i folk sin kvardag. Dataskjermar er ein stodig større del av privatliv og arbeidsliv. Det må også nynorsken vera. Det handlar om identiteten vår, seier Karin Monstad frå mållaget.

Strilen 29. april

Stor nynorsk marknad

No pressar Noregs Mållag og Nynorsk Forum på for å skapa ein etterspurnad som stor nok til at seljarane må læra programma sine nynorsk. Mållaget meiner marknadspresset kan verta stort. Noreg har 117 nynorsk-kommunar, fire fylke med nynorsk som hovudmål med 70 000 tilsette og 170 000 statleg tilsette som er underlagt mållova. Mållaget understrekar at også ein fjerdedel av dei norske grunnskullekritisane har nynorsk som hovudmål.

Strilen 29. april

Språktanken

Eg hev mykje til overs for Gustav Indrebø og Halvdan Kohts grunngeving for målrørsla. I denne EU-tid er språktanken viktigare enn nokosinne. Språket vert det siste me hev av norsk lynne og mentalitet.

Eyvind A. Dalseth i Høgnorsknytt

Tre slags kvinnfolk

av Arne Horge

I min barndoms dal hadde me ei kunstbok i skuleboksamlingi. Eg hugsar ikkje no når ho var utgjeven, men ho var skiven av Karl Madsen, minnest eg, og eg ser i allkunneboki mi at han døydde i 1938.

Elles kjem eg i hug mangt frå den boki, bilæte av målarstykke og skulpturar or kunstsoga, og meininger som Karl Madsen hadde, eg las henne mange gonger.

Karl Madsen likte ikkje sogebilæti til den franske klassisten Jacques Louis David (1748 - 1825). Han likte dei so klenat han tok ingen av dei med i boki si. Um det namngjetne soge-bilætet "Horatiareiden" valde Karl Madsen heller å skrive eit par nedsetjande linor: ... trækker vi uvilkaarligt paa Smile-baandet ved at se Horatiernes energiskt skrævende Ben."

Difor, då eg som voksen vart kjend med "Horatiareiden", hugste eg på Karl Madsen og gauma helst til høgre i bilætet på dei tre kvinnfolkji der, den unge urørde i kvit kleddning, den røynde kvinnen i brunt og blått, og ho som har gjort sitt og sett born til verdi, i myrke klede.

Denne måten å dele inn kvinnfolkji på har vore seigliva i kunstsoga. Her heime måla Edvard Munch "Kvinden i tre Stadier" i 1894-95 med same bilætinnhalde, berre at ho i midten, ho den fulltakandes, ho er spildrande nakjen, og den svartkledde endå meir visen og utsogen enn hjå David. - Og i 1905 førde Christian Skredsvig desse tankane vidare i det storfelte og romantiske bilætet "Hamsuns Diktning". Han er ikkje so kvinnfolkredd i bilætet sitt Christian Skredsvig som Munch, og det gjer bilætet hans rikare.

Denne tredelingi av kvinnelivet er sjølv sagt reinspikka vås. Ho Marjit var vanfør og låg til sengs alle sine dagar. Ho tok ingen av dei tre stegi, og lell var ho livs levande. På sengjestokken hjå henne lærde eg å lesa, og ho synte meg kva venleik kunde

vera. For henne var det pressa krunblad frå blomane i glaskarmen lagde inn på utvalde stader i Bibelen hennar. Og frå sengji styrde ho Marjit garden. Bror hennar laut leide den nye hesten fyre kammersglaset hennar innan han kunde gjera endeleg avtale med hestehandlaren. Sterk som ei stålfjør var ho.

Medan ho Birgit, etter det dei sa, hadde vore sprakande med på alle slags steg. Ho hadde ei røys med vaksne born og var likevel slett ikkje utsogen, for eg hugsar henne som ei ferm gamal kjering som røykte pipe, og dei sa at ho likte ein dram. Ho brukte sitja på ein krakk ved ovnen med pipa si, og jamt hadde ho ei glo frå ovnen i handloven. Ho lét gloi ringle fram og attende for ikkje å brenne seg, og radt pipa slokna hadde ho gloi Reidug til å kvelve upp i pipeskallen. - "Eg drøymde meg ein draum i nott", sa ho Birgit og stirde på meg. So lét ho atte augo og skoda innetter i seg sjølv: "Eg møtte ein orm. Han reiste seg på sporden og song til meg ..." - Ho Birgit var av dei som lærde meg språket. Karl Madsen såg nok ikkje dette.

10.01.00

frå side 7

lete høyre frå seg, har eg ikkje sett eit ord um latgalisk mål anten frå Gorbunovs eller nokon annan. Det vanlege latviske statsspråket og russisk er det politikarane bitst um.

Difor er det ikkje mange som har hørt um latgalisk. Det er eit vakkert land, skriv reisehandbøkene, det er landet med dei blå sjøane, men dei skriv ikkje noko um språket.

Ein latgalisk vits um målstoda lyder slik: "Når Latvia ein dag kjem med i EU, vil latgalisk vera det fyrste som går i gløymeboki. Slik er det berre. Men dinæst, du store min, vert også latvisk burte!"

Kvifor Schubert

av Arne Horge

Lengje hadde eg tenkt meg til Bergen. Eg tenkte det var um å gjera å koma seg dit, for Bergen er kulturby 2000. Men i staden bar det so til at eg kom til Kraków i Polen, og Kraków er òg kulturby 2000. Slik sett var byane ikkje noko å gjera byte på, og det slo eg meg til tols med.

Går ein ned Florianska mot Mariakyrkja ser ein høgt uppe i husnovi til høgre der Florianska møter Sw. Tomasza ei innmura marmorplate med innskrift um at her budde Honoré de Balzac frå fjorde til femte mai i 1850. Det er ikkje sant. Dette er Hotel Pod Róza (under rosa), og Balzac budde på Pod Biala Róza (under den kvite rosa) på ein annan kant av byen. Franz Liszt og tsar Aleksander 1. budde på Pod Róza. Det er sant, men på dei vart det ikkje kosta marmorplate.

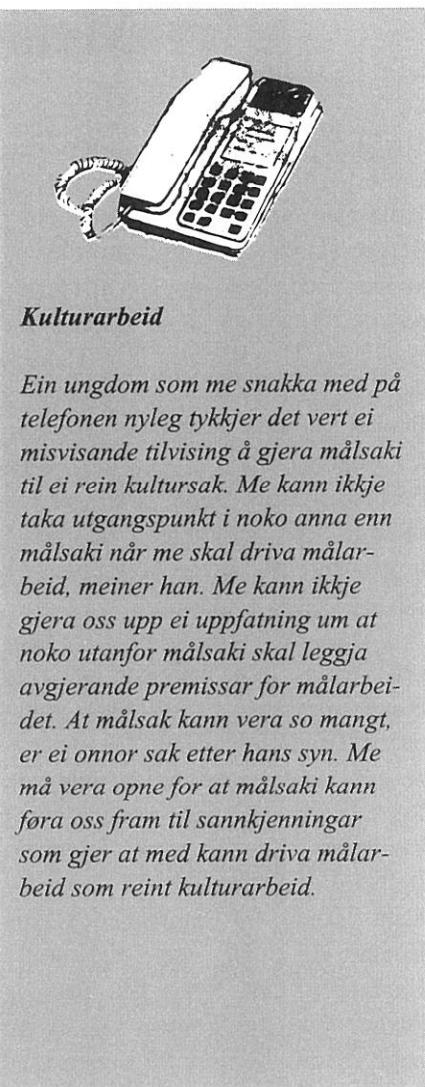
Ogso eg skulde bu på Pod Róza. Eg visste det var sant, for med hendene tok eg tak i den høge resepsjonsdisken og spurde den velfidde unge dama etter vegen til Filharmonien. Og det var vidare ned Florianska, yver torget Rynek Główny langsmed den vakre gamle torghalli, og so fylgje Wislna og halde fram beint gjennom parken. Då såg eg Filharmonien. No vilde det for ålvor til å skymast kring meg, men utan at nokor kveldskjøld kraup fram, for det var vår i lufti i Kraków.

I den romslege konsertsalen med god klang gav fire kvende ein kammerkonsert, strykarkvartetten Amar Corde, two fiolinar, ein bratsj og ein cello. Med "Italiensk serenade" i g-dur frå 1887 av Hugo Wolf såg eg sterke leter jaga framfyre augo. Då Amar Corde la i veg med strykarkvartett i g-moll av vår eigen Edvard Grieg, samla letene seg til ei livleg bilætbok frå norsk natur og folkeliv, kvite fossar med iskaldt brevdvatn stupande mot grøne vestlandsbygder med fruktbløming og ein blenkjande fjord, og innimellom spretne hallingdansarar og bunadsklædde gjentor lokkande på kyr i solefallet. Det var vakkert, og det var heimleg og godt. Grieg skreiv dette musikkstykkjet i 1878.

Men gjennom spelet til Amar Corde tok Franz Schubert frå meg både letene og bilæti, og eg fekk i staden kjenslor av

von og visse, von um lukke, visse um dauden, "Dauden og gjenta", strykarkvartett i d-moll frå 1826. Det gav meg eit spursmål å finne svar på, tykte eg. Og eg fann eit svar nokre dagar seinare i bilætet "Gjente i raud kjole" av målaren Józef Pankiewicz ,1897, i Nasjonalmuséet i Kraków. Ho såg på meg, og Schubert hjelpte meg til å fata noko av eit svar i augo hennar, og med eit nytt spursmål attanfor. Von og visse uløyseleg ihopknytt i eit vemondig augnelag. Difor Schubert.

Siste kvelden i Kraków stana eg framfyre inngonga åt Pod Róza. Myrker, lampeljos og vandrande menneske gjennom Florianska-gata. I tåret på Mariakyrkja lyfta vaktmannen trompeten sin og bles timesignalet inntil ein tatarisk bogeskyttar rakte honom med ei pil i strupen og klipte tonen tvert av. Men i meg heldt Schubert sin eigen tone ved lag, og ei sterk kjensle av å vera til stades her og no fylte hugen min. Ogso difor Schubert. Det var so aller vidtast eg gav ans på og nikka til Liszt og Aleksander 1. som strauk framum. Balzac såg eg sjølv sagt ikkje noko til i det heile.

Kulturarbeid

Ein ungdom som me snakka med på telefonen nyleg tykkjer det vert ei misvisande tilvising å gjera målsaki til ei rein kultursak. Me kann ikkje taka utgangspunkt i noko anna enn målsaki når me skal driva målarbeid, meiner han. Me kann ikkje gjera oss upp ei uppfatning um at noko utanfor målsaki skal leggja avgjerande premissar for målarbeidet. At målsak kann vera so mangt, er ei onnor sak etter hans syn. Me må vera opne for at målsaki kann føra oss fram til sannkjenningar som gjer at med kann driva målarbeid som reint kulturarbeid.

Vestmannalaget vann rettskrivingsstriden

Bygdelagsnemndi, samarbeidsorganet for bygde- og bondeungdomslag i Bergen, hadde lovsak og rettskriving på saklista si på årsmøtet denne gongen. Nemndi vilde taka ein umfatande revisjon av lovi for nemndi, og eit framlegg til brigde låg fyre. Styret i nemndi hadde og tilrådd at lovi skulde formast på ny rettskriving, etter "læreboknormalen" frå 1959. Den lovi som gjeld er på 1917-rettskriving og vart vedteki i skipingsåret for nemndi, i 1939.

Alle lagi var bedne um å koma med merknader, og serleg var det spaning um rettskrivingsformi. Vestmannalaget hadde på sitt årsmøte gjort vedtak um at laget vil gå ut or Bygdelagsnemndi ifall lovi vert umskrivi til ny rettskriving.

Det vart ei lang dryfting um denne saki på årsmøtet. Formannen Elbjørn Gunnarson styrde ordskiftet. Ho la fram styret sitt syn, og dryftinga var sakleg og

roleg. Alle paragrafar i lovi vart vurderete, og mange av dei vart brigda. Etter den gjennomgåingi kom sjølve målspursemålet opp. Formannen var sterkt uppteken av at rådsmedlemene frå lagt skulde segja si meining. Og dei fleste sa at dei skyna Vestmannalaget som ser det som eit prinsippspursemål å halda uppe den målbruken som hovdingar som bankmannen Anders Skåsheim og professor Gustav Indrebø nyttet i 1939. Det var dei som skreiv utkastet til lovi. Og formannen kunde slå fast at eit samla årsmøte ikkje ynskte ny rettskriving, dei vilde ikkje missa Vestmannalaget i nemndi.

Styret vil no til eit nytt møte legga fram lovi til endeleg vedtak. Det er sjeldan ein upplever so sakleg ein rettskrivingsdebatt som den rådet i Bygdelagsnemndi gjennomførde.

Ludvig Jerdal

Meisterspel på Troldhaugen

Av Ludvig Jerdal

"Troldspelet 2000" var namnet på den konserten som vart halden i Troldsalen no like fyrr Festspeli i Bergen skulde opna. Folkemusikkens Venner hadde bede inn. Det er i fyrste rekka formannen Tore Hansen og kona hans, Unn Barsnes. Tore Hansen driv eigen blikkenslagerverkstad i Bergen, og attåt er han so glødande for folkemusikken at han hev skipa Folkemusikkens Venner som bed inn meistrar på hardingfele og andre instrument til årlege samlingar, i Edvard Griegs Troldsal.

I år var det Troldspel nr. 4, og flokken kring Tore Hansen og Unn Barsnes hev auka sterkt. Denne gongen var Troldsalen fullsett. Og meistrane gav oss ei uppleveling av sjeldsynt. Berre namni på spelemennene syner kvaliteten : Knut Buen frå Telemark, Hallvard T. Bjørgum frå Setesdal, Knut Hamre frå Hardanger, Håkon Høgmo frå Sogn, Åse Teigland frå Hardanger, Leif Rygg frå Voss og Øivind Vabø frå Bergen. Og so var unge Øystein Monsen frå Bergen med i flokken. Han spela på munnharpe og hadde tradisjonsstykke på programmet.

Med ein kvedar som Berit Opheim frå Voss var ogso den vokale folkemusikken med. Ho kvad til opning, og

ho kom att seinare med eit program som gav oss fine tradisjonar av dikt og tone frå Voss og Hardanger.

Desse spelemennene er eventyrlige. Eg vil kalla deim tradisjonsberarar og artistar. Dei kjem inn på scena med ein diger felekasse, sume med tri felor, andre med fire. Og me fær vita litt um kven som hev vore eigarar av felone tidlegare. Det er meistrar ogso i kåsørkunst, desse spelemennene. Me tykkjer at me ser Myllarguten, Ola Mosafinn, Sjur Helgeland, Olav Heggland, Knut Lurås, Lorents Hop, Arne Bjørndal og Anders Kjerland og mange andre når me for vita bakgrunnen for både slåttane og felone. Hallvard T. Bjørgum hadde jamvel ei fela som hev namnet Svanhild.

Og etter som ei fela vert teki upp or kassa fylgjer ein slått. Dei hadde eit fint utval. Og når me talar meisterspel, so er det ei dekkjande nemning. Alle dei spelemenn som er nemnde her hev gjenge til topps på den store mynsterringi som heiter Landskappleiken. Sume av deim fleire gonger.

Slåttane er danseslåttar med tradisjon og med ei rik soga. Dei hev vandra, men dei er tekne vare på av samlarar. Arne Bjørndal og Truls Ørpen var millom dei. Og i salen på Troldhaugen denne kvelden sat ein

spelemann - Oddmund Dale frå Meland i Hordaland - som hev skrive på notar mange hundrad av gamle og nyare slåttar. Det er ein kulturinnsats som det stend age av.

Utan å taka ei jamføring av det mektuge slåttespelet me fekk høyra vil eg nemna ogso dei fine innslagi av stemningsfulle musikkstykke. Leif Rygg hadde teke med Halldor Melands "Lengt", Håkon Høgmo spela Lars Skjervheims brureslått, Hallvard T. Bjørgum og Knut Buen trylla fram brureslåttar som spelemenn hev laga etter at dei kom til brudlaups og fekk vita at den utvalde gjenta hadde funne seg ein annan brudgom. Då fekk slåtten ei blanding av både gleda og sorg. Knut Buen hadde jamvel slåtten som Myllarguten laga etter ei sovori hending.

Øivind Vabø var ein lentug konferransier, og fagningi vilde mest ikkje enda då Knut Buen som ein sistemmann på scena hadde delt med oss av sin livsvisdom og si rødekunst og eitt storspel. So han let oss få eit umframtnummer. Og so fekk alle deltararane ein blom, til ny fagning frå salen, Tore Hansen, mannen bak Folemusikkens Venner, skein som ei sol. Det hadde han grunn til.

Til Bygdelagsnemndi i Bergen

frå årsmøtet i Vestmannalaget 16. mars

Styret i Bygdelagsnemndi i Bergen hev sendt eit framlegg um brigde i lovi for nemndi, og medlemeslagi er oppmoda um å segja si meinung um framlegget. For berre eit par år sidan vart det gjort nokre brigde i lovi, og då heldt nemndi seg til det målet som lovi hev havt sidan nemndi vart skipa 2. Juni 1939.

Men denne gongen hev styret i Bygdelagsnemndi skrive heile lovi um til ny rettskriving. I brev til lagt heiter det at styret tek etterhald um mindre endringar i det endelige framlegget, serleg med tanke på språkleg gjennomgåing i samsvar med læreboknormalen.

Då Bygdelagsnemndi vart skipa, var det sers målkunnige folk som laga utkastet til lov, millom deim var professor Gustav Indrebø og banksekretær Anders Skåsheim. No vil styret i Bygdelagsnemndi byta ut deira målbruks med læreboknormalen som me fekk i 1959 og som hev ført til stor øyding og attendegang for målet vårt.

Noregs Grunnlov vart skrivi på dansk i 1814, og seinare brigde i den lovi hev Stortinget utforma på det same målet. Men Bygdelagsnemndi vil no byta ut det målet som skiparane nytta i 1939. Dette er ei vanvyrding av skipara-

ne og deira målbruks. Bygdelagsnemndi er eit "barn" av Vestmannalaget, stend det i soga um nemndi. Det var Vestmannen Johs. Lavik som først bar fram tanken um eit sovore samarbeidslag for norskdomslagi i Bergen.

Vestmannalaget hev stridt imot rettskrivingi som me fekk i 1938 og læreboknormalen som fylgte i 1959. I fall Bygdelagsnemndi held uppe framlegget um lovbrigde til læreboknormal og fær det vedteke, melder Vestmannalaget seg ut or nemndi.

Sjå s. 9

Er det påbodne sidemålet til bate for nynorsken?

av K.E. Steffens

Eg tarv visst ikkje ottast sensur og krenkjing av ytringsfridom og tilsvarsrett i Vestmannen, endå om eg stundom tek opp vanskelege og omstridde spørsmål. I alle normale rørsler og organa deira er der ordskifte om ideologi og framdrift, og den nye redaktøren fylgjer i so måte same kurset som grunnleggjaren og den første bladstyraren, Jostein Krokvik, som aldri nekta meg spalteplass endå om han visst stundom var tolleg usamd med meg.

Utgangspunktet mitt no er L. B. Marøys leidar i nr. 3, der han tek upp spørsmål eg dryfte i ein kronikk i Aftenposten 15. februar i år. (Direktør Grepstad svara i kronikkform same staden 4. mars, og eg sluttar av med eit innlegg 27. mars. Professor Kjell Venås dryfte artikkelen min i Norsk Tidend nr. 2 2000, og eg kommenterte synsmåtane hans i same nummeret.)

Eg stilte spørsmålet om me treng nynorsk, og svaret mitt er no som før at det gjer me berre dersom dette språket stend fram som eit tolleg sjølvstendig alternativ til bokmålet. Eg ottast for at nynorsk språkkjensle no er so bokmålisert at språket meir og meir vil verta eit kolonialt avbrigde av bokmålet, og eg er djupt pessimistisk når det gjeld framtida. Bokmåliseringa er, biletleg tala, å samanlikna med ein virus som hev trengt inn i sjølve den språklege substansen, svekkjer immunforsvaret og løyser opp nynorsken innanfrå.

Det tykkjест uråd å mobilisera sterke motkrefter, slik riksmålsrørsla greidde det, og vedtaka i Norsk språkråd reflekterer berre på demokratisk vis språkkjensla til fleirtalet av dei som skriv det dei reknar som nynorsk.

Og her er me ved sjølve kjernespursmålet i leidaren til Marøy : Er den påbodne opplæringa i nynorsk til bate for språket ? Svaret mitt er "nei", først og fremst av di denne opplæringa fungerer som sjølve bruhoodet for bokmåliseringa. Granskar ein lærebøker og pedagogiske opplegg, ser ein at det gjeld å syna kor einfeldt

og greidt og moderne og friskt og folkeleg og eg veit ikkje kva nynorsk eigenleg er. Ein torer ikkje satsa på det sermerkte, det autentiske ved målet, for ein ottast lesarbrev frå sinte foreldre og elevar, og kanskje endå til interpellasjon i Stortinget om "arkaisk" nynorsk.

Men det er uråd å gjera noko med denne stoda so lenge nynorsk er defnert og lovfest som jamstelt riksspråk. Paradoksalt nok er det nasjonalisme og demokrati som etter mitt skyn hev gjeve Aasens geniale syntese banesåret. Landsmålet vart lansert som sjølve nasjonalspråket, og då vart det av stor rikspolitisk interesse. Det måtte høva for flest mogeleg, og for å stetta kravet frå austlendingar og trønderar og andre grupper måtte det på demokratisk vis spegla av eit talemålsgrunnlag som kunne føra fram til den nasjonalspråklege samlinga som dei aller fleste såg som naturleg og naudsynt.

Resultatet vart då den bokmåliseringa som obligatorisk opplæring i nynorsk er sjølve bruhoodet for.

Hadde ikkje målrørsla vore "imperialistisk", men hadde nøgt seg med det som framleis er kjerneområda for språket, ville det truleg fått vera i fred, for i det målvaldet er tradisjonell nynorsk demokratisk nok.

Etter dette skulle det vera klårt at slik eg ser det treng me nynorsk berre i den mun han fangar opp og artikulerer sentrale delar av eit språkleg mangfelde som aldri kann vinna fram i bokmålet. (Det er dette eg hev kalla det kulturokologiske argumentet for nynorsk.) Påboda opplæring i nynorsk ser eg som skadeleg for språket, først og fremst av di det gjev sterk tilskuv til den bokmåliseringa som meir og meir gjer nynorsk til eit uturvande og uinteressant språk.

Til slutt vil eg peika på at i ei streng tyding av "trenga" er heller ikkje bokmålet eit naudsynt skriftmål. Korkje den norske staten eller det norske folket er ævelege storleikar, og ei slett ikkje usannsynleg økologisk katastrofe kunne føra med seg politiske, kulturelle og språklege skipnader og tilstand som er heilt ulike dei som råder i dag.

Ytringsfridom og sidemål

Steffens skal ha takk for rosande ord um frislepp i Vestmannen. Nett dette skal få kvila. Elles berre nokre ålmenne synsmåtar, utan polemisering.

Med samanhengande 55 års nynorsknedgang i skulen, para med offentleg framdriv i uppblanding av målet, hev mange havt stunder med djup pessimisme. Det syner talet på fråfalne.

Jamstellingi for nynorsk (landsmål) gjeng attende til 1885, og obligatorisk skriftleg sidemålsupplæring i høgre skule er frå 1907. So lenge hev nynorsk vore jamstelt riksspråk – kring 100 år. Åtaki på upplæringi frå visse hald er like gamle. Men kva er verre med obligatorisk upplæring i nynorsk enn i matematikk, bokmål eller –? Å avskipa obligatorisk upplæring vilde veikja stoda for nynorsken.

Fleirtalet på både sidor gjekk imot den tilsikta målblandingi som vart påtvinga partipolitisk. Etter mitt skyn er det målblendingspolitikken som hev ført og fører til bokmåliseringi av nynorsk. Det ligg i sjølve samnorskprogrammet.

Tanken på nynorsk til eit landsdelsmål er forvitneleg. Tanken hev vore uppe millom målfolk tidlegare, men trass i dei syrgjelege atterslagi, stend målet sterke i dag enn då sidemålsstilen kom. Når målet dertil hev vene og brukarar i alle landsluter, og stortingsfleirtalet held på rikstanken, tykkjer sume det må vera tvilsam gjerning at pårekna målfolk talar imot.

Jostein Krokvik

Framleis kveikjande, frævande og frigjerande

Av K. E Steffens

Henrich Steffens: Indledning til philosophiske Forelæsninger, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C. A. Reitzels Forlag, København, 1996

Henrik Wergeland kalla honom "Norges bortblæste Laurbærblad", men strauk dedikasjon då han i 1845 arbeidde ut ein ny versjon av Skabelsen, Mennesket og Messias. Grundtvig, som var syskenbarnet hans, kalla honom "Lynildsmann" i diktet han skreiv då Henrich Steffens (ingen slektning av meg!) døydde i 1844.

Han var fødd i Stavanger i 1773, og endå om han fekk utdanninga si i Danmark og vart knytt til tyske universitet, hadde han sterke kjensleband til Noreg. Men det er serleg i soga om dansk litteratur at Steffens er eit ruvande namn, og det ser ikkje ut til at revisjonistiske freistnader på å svekkja rolla hans kan føra fram. Han "elektrifiserte" Oehlenschläger i den vidjetne 16 timer lange samtalet dei hadde i 1801, og ein kan framleis med full rett segja at gjennom denne samtalet og dei fyrelesingane han heldt på Elers' kollegium i 1802 fekk romantikken fotfeste i Danmark.

Desse fyrelesingane hev me no fenge i ei ny tekstkriticisk utgåve og, i det store og det heile er det eit framifrå arbeid utgjevaren Johnny Kondrup hev gjort. Oppgåva hev ikkje vore lett, for, som han segjer i forordet: "Originalteksten er fejlfuld og har krævet et omfattende rettelsesarbeide, der ikke har kunnet finde støtte i noget manuskript".

Det var det ein kallar universalromantikken den unge Steffens var ein ihuga og sers veltalande talsmann for. Det var millom anna ein storfelt freistnad på å syna at motsetnaden millom ånd og natur ikkje var noko grunnleggjande, men at det åndelege og meiningsfulle "gjenomsyra" naturen på alle plan. Mannsens vanlege vit kan ikkje gripa og forstå dette, men der finst ein høgre sannkjenningsfunksjon som ved intellektuell intuisjon kan skoda einskap og samanheng i alt tilvære.

Kant hadde nekta for at ei slik beinveges skoding av ålmenne sanningar var mogeleg, men dei romantiske filosofane hevdta at den menneskelege fornufta hadde ein grunnleggjande likskap med den skapande og ordnande intelligensen i alt tilvære. Frigjord frå det sanselege og kvardagslege ville det menneskelege vitet spegla av og sannkjenna ånda i naturen og sjå einskap og samanheng der den meir primitive forstanden kom til kort.

Den filosofen som fekk mest å segja for Steffens var den bråmogne to år yngre Schelling, som i ein alder av 23 år vart professor i filosofi i Jena der Steffens trefte honom i 1798. Det er Schelling han i den fjorde fyrelesinga omtalar som "et herligt Genie", eit syn han heldt fast ved då Schelling seinare kom i skuggen av Hegel, som var langt meir dugeleg som filosofisk systembyggjar. Men for tida er der aukande interesse for Schellings tenkjing, og det kjem òg Steffens og andre naturfilosofar til gode. Men det må då leggjast til at det er dei tidlege verka til Steffens som er det mest kveikjande, og det same gjeld nok helst Schelling òg.

Dei vart både professorar ved universitetet i Berlin, og Kondrup skriv at då Steffens døydde i 1845, "var de to engang så revolutionære romantikere fælles om en dybt konservativ holdning" (s.91), noko som forklarar kvifor Wergeland strauk dedikasjonen til Steffens.

Sjølv sagt er der mangt i desse fyrelesingane og i impulsane frå Steffens som i dag først og fremst hev historisk interesse, men ein møter òg eit heilskapssyn, ein visjon av ånd, natur og menneske sub specie aeternitatis som slett ikkje er foraldrar og som framleis verkar kveikjande, frævande og frigjerande for dei som sansar og ser at der er noko grunnleggjande og vitlaust gale ved den tenkjinga og orienteringa som råder i dag.

Tilskrifter

Vestmannen

Bladstyrar Lars Bjarne Marøy
Eliasmarken 14, 5163 Laksevåg

Telefon 55 34 33 77

Vestmannalaget

Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarken 14, 5163 Laksevåg
Telefon 55 34 33 77

Ivar Aasen-sambandet

Formann Dag Hagen Berg
Ivar Aasen-sambandet
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10

Heimes.: <http://www.geocities.com/Pentagon5936/sambandet/sambandet.html>

Vestlandske Mållag

Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarki 14, 5163 Laksevåg
Telefon 55 34 33 77

Norrønalaget Bragr

Formann Lars Bjarne Marøy
Tilskrift som Vestlandske Mållag

Norsk Bladmannahlag

Formann Lars Bjarne Marøy
Som Vestlandske Mållag

Norsk Bokreidingslag

Postbok 684, 5001 Bergen
Telefon 55 31 66 29

Høgnorskringen

ved Håvard Tangen
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10
e-post: havard.tangen @ oslo online. no

Norsk Målungdom

Øvre Slottsg. 5, 0157 Oslo
Telefon 22 42 33 00 / nmu @ nynorsk.no
Noregs Mållag
Kirkegata 32, 0105 Oslo
Telefon 22 47 71 00 / Faks 22 47 71 01

IvarAasen-sambandet

Ivar Aasen-sambandet er landssamskipnad åt vestmennene og høgnorskørsla. Sambandet arbeider for målupplysning, måldyrking og målreising. Sambandet krev fulle rettar for nynorsk i Noreg, og krev i nynorsk full jamstelling for i-målet som Ivar Aasen valde.

Sambandet hev ei sergjerning i norsk målørsla; både lag og einskilde kann vera med. Skriv deg inn!

Årspengar kr.50,-

Innmelding til formannen:

Dag Hagen Berg,

Ivar Aasen-sambandet,

Grensa 8, 0159 Oslo

Tlf. 22 33 68 10

<http://www.geocities.com/Pentagon5936/sambandet/sambandet.html>

Giro 0814 20 27 209

Utgangen på målstriden?

Fyre årsskiftet 1999/2000 var det ein ungdomsskulelærar som i ei avissamtale ytra seg um målstoda i skulen. Ymist vart sagt som me ikkje skal koma inn på, læraren kalla seg målmenneske, var nynorskbrukar og vilde målet vél. Me tek berre med kva læraren meinte um framtid for nynorsken: Det er for tidleg å taka burt skriftleg sidemålsundervisning i dag, men med tidi trur læraren at dei two måli vil smelta saman.

Dette er ikkje nytt, folk hev høyrt det same i det endelause sidan 30-talet og lenger; det er sjølve den samnorskpolitiske utviklingstanken. Som rett nok ikkje åtte meir utviklingskraft enn at han trong hjelp av statlege tvangsråder, og som likevel tapte for riksmålet! Det tankevekkjande er at ein mållærar i skulen forkynner dette luftlege slagordet i 1999. Etter det samnorske samabrotet!

Nedgangen for nynorsk

Den som analyserar nykert ytre og indre nedgang for nynorsk sidan 1945, med tilsvarande oppgang for bokmål/riksmål, kjem vanskeleg til onnor slutning enn at vert det eitt mål i landet i synleg framtid, so vert det ei utgåva av bokmål/riksmål. Sjølvsagt vil eit og anna ordet frå nynorsk fylgja med, men det vil ikkje brigda hovudstrukturen i målet

som heimfester det til eit upphav utanfor landet. Bokmål hev frå 1981 vunne att tyngdi av det som målbalndingi vilde tyna, språkleg, og målet hev i sumt gjenge lengre i tradisjonell leid enn til 1917.

Dei skulemålssigrane som stundom vert nemnde i målpressa, er utan undantak defensive sigrar som hindrar at nynorsken vert utkasta der han lenge hev vore hovudmål i skulen. Offensive nyvunne skulemålsval finst det ikkje eitt av etter kriga, det er diverre sanningi. Eg held då utanfor dei sers fåe krinssaman-slaingane som hev tent nynorsken og dei målklassone som nokre gonger kjem i dei større byane, all æra til dei. Men det er her tale um so fåtalde elevar at dei knapt er statistisk påvisande. Etter opplysningar frå Statistisk Sentralbyrå ligg målprosenten i grunnskulen no millom 16 og 15 %. Nynorsk til einaste riksmål i landet er ei luftspegling i all den framtid me kann tenkja oss, og i dagsens stoda vilde ei nynorsk eitt-måls-løysing på målstriden korkje vera ynskjeleg eller demokratisk. Det moderate bokmålet (riksmålet) hev synt eit haldfeste og ei kraft som Gustav Indrebø rett nok varsla um fyre kriga, og som hev gjort bokmålet til den vinnande parten so langt.

Det framtidsbiletet me i beste

fall må rekna med, er ei tvomålsstoda der nynorsken i lange tider kjem til å slita med fylgjone av målbindingspolitikken. Sume vil halda ei slik tvomålsstoda for ein rikdom, og i alle høve bør målrørsla, alle greiner av henne, leggja upp arbeid og framdrift på dette grunnlaget. Dette er røyndomen, og ein påtenkt frammarsj utan feste i røyndom, men i ynskje, vil aldri føra fram. Tanken um two mål i landet, hev visse positive drag for nynorsken, dersom målfolk tek tanken ålvorleg og nyttar han ut. Og ikkje gjeng rundt i samnorsk bakevja – som til dømes læraren vår ovanfor. Og fleirtalet av nynorskfolk i Språkrådet, som på siste årsmøte stadfestet at dei ikkje nett hev sett ljoset sidan sist, men gjeng fram på den vegen som til i dag ikkje hev vunne ein einaste skule etter 1945!

Boteråd?

Eg skal ikkje freista på å taka upp heile årsakshopehenga som hev ført nynorsken mot avgrunnen, det er ei innfløkt sak. Men den som vil granska vegen til framgang, må gå til den sigrande parten. Det er der framgangsårsaker kann finnast. Eg skal samla meg um eitt sjølvinnly-sande punkt. Riksmålsfolket hev heile tidi halde urikkande fast på at dei tradisjonelle riksmålsformene

til side 14

Høgnorskringen

Høgnorskringen er ein landsdekkjande ring som vil reisa nynorsk i sitt «beste lag» (Aasen). I høgnorsknamnet ligg programmet. Open for alle som er samde i grunntanken. Ringen er med i Ivar Aasen-sambandet. Årspengar kr 50,-. Skriv til:

Høgnorskringen
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10
Postgiro 0530. 49 45119
e-post:
havard.tangen@oslo.online.no

DAG OG TID

Lyser opp i malmørkret!

Ring oss i dag og ting avis til spesialpris;
199 kroner for eit halvt år!

Telefon: 22 33 00 97

Dag og Tid

Pilestredet 8, 0180 OSLO

Tlf. 22 33 00 97 – Faks 22 41 42 10 – E-post: bladstova@dagogtid.no

etter måtte godkjennest i skule og lærebøker. Dette hev vore hovudargumentet. Og med dette vann dei fram, forenkla sagt. Bokmålet (riksmålet) stend sterkare i skulen no enn då skulemålsstatistikken byrja i 1930, truleg sterkare enn i 1917 (i åri fyre 1930 vantar statistikk). Og bokmålsgreini gjorde på siste årsmøte i Språkrådet det kloke vedtaket å jamstella dei ulike bokmålsformene.

Fleirtalet i nynorskgreini ser som tidlegare ut til å vera blindt og dauvt. Dei held uppe det ulærlege systemet med hovudformer (lærebokformer) og tillatne sideformer, eit system frå samnorsktidi som var ei hjelpearåd til tilsikta målblanding. Betre gjer det ikkje stoda at mange diltar etter Språkrådet – skrivande folk, bladfolk, skulelærde, lærarar og, diverre, sume knytte til målrørsla – dei tykkjest tru at det mikroskopiske Språkrådet hev evna til å skapa ein god og levande nynorsk. Samstundes som det tradisjonelle målet, våre språklege røter, fær stempeLEN arakaisk. Me høyrer aldri um slik därskap på bokmålssida. Det beste nynorskgreini på siste årsmøtet gjorde, var å sleppa til att i skulemålet «hev» (notid av ha(va), etter upptak av målsamlingsmannen Helge Sandøy – som me trur godtek merkjelappen. Men sjølvsgart vert «hev» sideform, og dermed usynleg i lærebøker og ubrukande for velmeinande målrørslefolk som vedvarande trur nynorsken i dag bør ha ei form, ein tanke som var skynleg og forsvarleg på Aasens tid og venteleg so seint som i 1929 (då Indrebø skrev «Einskap i rettskriving»). I år 2000 er det den visse vegen til måldaude, for det vil sementera fast dei blandingsformene som Språknemndi og Språkrådet med statleg tvang hev ført inn i målet. Sidan kjem nye målblandingsformer som atter skal sementerast fast. Det vert steg på undergangsvegen. Med den medferdi offentleg nynorsk hev fenge etter krigen, er eit visst mang-

felde innanfor målet det einaste alternativet som peikar seg ut. Mest av alt jamstelling og valfridom mellom i-mål og a-mål. Mangfelde, jamstelling og valfridom er positive umgrep, vél verde å setjast øvst på målfana.

No er det ingen gjeve å segja forvisst at ei boteråd straks vil føra til nynorsk framgang. Derimot vågar eg segja at utan dei tradisjonelle formene vert jamstelte i offentleg nynorsk slik dei tradisjonelle bokmålsformene er jamstelte i dét målet, vil nedgangen halda fram. Grunnane kann vera fleire, men ein hovudgrunn er at den døyande trui på ei framtid for nynorsken, aldri livnar til att minder målet godtek sitt eige upphav og atter knyter seg til eigne røter. Slik bokmålet hev gjort.

Framtidsmålet

Under dei lange synsvinklane veit ingen nokon ting um framtidsmålet i Noreg. Like lite som um språket andre stader. Sume spår at måli på jordi vil minka. Kanskje dét. Og

kanskje ikkje. Det finst teikn som peikar i både leider; til dømes vil store mål og deira talsmenn gjerne skjegla etter eit jordisk målherredøme. Men heller ikkje slike herremål – ordet tykkjest rettkome her – er ævelege. Dei hev si tid, lang eller stutt, so vert dei burte eller smuldrar upp i nye mål. Draget til mangfelde og differensiering er velkjent i biologien, og kanskje ovrar dette draget seg i tungemåli som, trass i alle spørsmål, hev ei biologisk tilknyting? So vidt kjent er Noreg einaste land i verdi som kosta på seg eit offentleg organ til å blanda i hop two levande skriftmål til eitt måltekno-kratisk kunstprodukt. No treng nynorsken hjelp frå politisk hald, so ikkje målet vert offer for samnorsk-politikk etter denne politikken er avskipa for bokmål.

Jostein Krokvik

Ivar Aasen-bøker

Ivar Aasen: Norsk Maalbunad. Samanstelling av norske ord etter umgrep og tyding, 2. utg. Hefta kr 60, i bd. kr 80

Arne Garborg: Ivar Aasen. Fyreord av Trygve Lande. Fin miniatyr-bok. 1996, i bd. kr 95.

Jostein Krokvik: Ivar Aasen – sosial frigjerar og nasjonal målreisar. Livsskildring. 1996, bd. kr 250

Jarle Bondevik og Oddvar Nes (red.); Ivar Aasen-studiar. I. Med artiklar av Jarle Bondevik, Andrew Robert Linn og Bjarne Ulvestad. 1998, hefta kr 160

I serien med dei uprenta skriftene etter Ivar Aasen, utgjevne av Jarle Bondevik, Oddvar Nes og Terje Aarset, er til no desse bøkene komne:

1. **Sunnmørsgrammatikkane** av Ivar Aasen. 1992, hefta kr 180

2. **Målsamlingar frå Sunnmøre** av Ivar Aasen. 1994, hefta kr 200

3. **Målsamlingar frå Bergens Stift** av Ivar Aasen. 1995, hefta kr 230

4. **Målsamlingar frå Christiansands og Agershuus Stifter** av Ivar Aasen. 1997, hefta kr 230

5. **Målsamlingar frå Trondhjems og Tromsø Stifter** av Ivar Aasen. 1998, hefta kr 230

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684, 5001 Bergen

Telefon 55 30 18 99 – Telefaks 55 32 03 56

Landsmøte i Bergen.

Medlemsbladet til Bergen Mållag, Bergensmål, melder at alt ligg til rette for landsmøtet i Bergen til sumaren, 28.-30. juli. Ordføraren skal vera til stades under opningi. Fredagen vert det kulturprogram med pianisten Geir Botnen, songaren Atle Hansen og forfattaren Frode Grytten. Det er laga landsmøtteplakat med Bergensmotiv. I samband med landsmøtet skal ei bysta av Ivar Aasen avdukast ved Universitetsbiblioteket. Dette skjer truleg laurdag. Sundag vert det nynorsk gudstenesta i Mariakyrkja.

Skulemålsstatistikken

Oddbjørn Haugen melde for ei tid sidan på Hordalandslista, epostlista til Hordaland Mållag, at Statistisk sentralbyrå sin offisielle statistikk yver målform i grunnskulen no er frigjeven. Talet på nynorskelevar i grunnskulen er no 88.600 eller 15,3% etter statistikken som er henta fra Grunnskulens informasjonssystem. I Hordaland er det no 27.000 elevar eller 45,7% som hev nynorsk til hovudmål i grunnskulen.

Tilsvarande nynorskprosent for skuleåret 1997/98 er: Heile landet: 16,4% (91.615), Hordaland: 50,8% (29.125)

Både for Hordaland og landet sett under eitt er det serleg auken i talet på bokmålselevar som gjer at nynorskprosenten gjeng ned. Fleire tal og tabellar finst på heimesidene til Statistisk sentralbyrå, melder Oddbjørn Haugen.

**NYNORSK
ANTIKVARIAT**

Pb 9243 Grønland, 0134 OSLO
Tlf 22 19 02 11
Faks 22 19 61 10
epost:
tinging@nynorskantikvariato.no
Kontortid: onsdag

Verdfulle bøker

Gunnstein Akselberg og Jarle Bondevik, red.: **Heidersschrift til Oddvar Nes**

24 artiklar frå mål- og namnegranskning. Hefta kr 275,-

Alv Askeland: **Folkesuvereniteten, Stortinget og Grunnlovi**.

Frisk essay-samling på godt mål um grunnleggjande spørsmål for norsk folkestyre og sjølvstende. Gjelsvik-prisen. Hefta kr 135,-

Alv Askeland: **Kyrkjeljod. Salmar**. Hefta kr 115,-.

Jarle Bondevik og Andreas Bjørkum: Festskrift til Anders Ohnstad.
Hefta kr 200,-.

Conrad Clausen: **Festskrift til Ludv. Jerald**. I bd. kr 195,-.

Gunnar Gilberg: **Sjå attum** (dikt). Hefta kr 80,-.

Hannaas, Clausen, Jerald: **Vestmannalaget 110 år**. I bd. kr 200,-.

Sigrid Omland Hansteen: **Idyllar i ei ulvetid** (dikt). Hefta kr 130,-.

Arne Horge: **Gråskuggen**. Fin barnebok med teikningar av Dagfinn Instanes og unge hjelparar. I bd. kr 168,-.

Ludv. Jerald: **Heimlandet dreg**. Roman. Hefta kr 45,-, i bd. kr 65,-.

Ludv. Jerald: **Grundtvig og folkehøgskulen i dag**. I bd. kr 130,-.

Jostein Krokvik: **Norskrøtt skriftmåls store fall**. Um det nynorske atterslaget i etterkrigstidi. Hefta kr 130,-.

Jostein Krokvik: **Ny Hungrvekja og Jan Prahl**. Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: **Mål og vanmæle**. Soga um det offentlege målet.
Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: **Kjettarord um norsk målalkymi**. Hefta kr 24,-.

Gudlaug Nedrelid: **I Ulvekjeften** (dikt). Hefta kr 110,-.

Olav Nygard: **Dikt i samling**. 100-årsutg. ved Conrad Clausen. I bd kr 145,-.

Sigurd Sandvik: **Skriv betre norsk**. Rettleiding i målbruk. Hefta kr 115,-.

Sigurd Sandvik: **Suldalsmålet II**. Ny samling ord og ordlag frå Suldal.
Hefta kr 100,-. Suldalsmålet I og II samla for kr 200,-.

Sigurd Sandvik: **Litl-Ola**. Um 7-åringen Litl-Ola som veks upp på fjellgard i Suldal på 1920-talet. Astrid Haugland teiknar. Hefta kr 145,-.

Sigurd Sandvik: **Stølsguten**, Ola hev vorte 9 år og er gjærtargut. Samstundes skildring av arbeidsliv og folkeliv i Suldal. Hefta kr. 145,-.

Gustav Indrebø: **Norsk Målsoga**. Det store målsogeverket. I band kr 350,-.

Gustav Indrebø: **Kva er målreising. Utvalde artiklar**. Hefta kr 50,-. Gustav Indrebø: **På norsk grunn**. Hefta kr 125,-.

Inger Indrebø Eidissen: **Gustav Indrebø. Ei livsskildring**.

Skildra frå nært hald. I band kr 230,-.

Nikolaus Gjelsvik: **Von og veg**. Gjelsviks høgskatta ervebrev um norsk målføring. I band kr 60,-.

Severin Eskeland: **Framandordbok**. Einaste nynorske. I band kr 115,-.

Severin Eskeland: **Ei minnebok**. I band kr 50,-.

Egil Lehmann: **Reise det som velt er**. Hefta kr 115,-.

Egil Lehmann: **Færøysk-norsk ordbok**. I band kr. 150,-.

Egil Lehmann: **Islendsk-norsk ordbok**. I band kr 250,-.

Egil Lehmann: **Norsk-islendsk samtaleordbok** (parlør). Hefta kr 20,-.

Eivind Vågslid: **Stadnamntydingar IV**, hefta kr. 65,-

Dessutan folkeminnebøker frå Hardanger av Halldor O. Opdal, forvitnelege bøker av Ola Breivega, dikt av Egil Lehmann, romanar, dikt, og folkeminnebøker av mange andre bokskrivarar! Bed um utførleg boklista!

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684 – 5807 Bergen

Tlf. 55 30 18 99 Faks: 55 32 03 56 Postgiro 0809 3918844

Marøy, Lars Bjarne
Eliasmarken 14
5163 Y. Laksevåg

ISSN 0800-8647

C-BLAD

RETURTILSKRIFT:
Vestmannen
6143 Fiskåbygd

Fyrebuing av det europeiske språkåret i 2001

Vestmannen er kjend med at det skal skipast til eit europeisk språkår til neste år. Europarådet og EU vedtok i 1999 å lansera Det europeiske språkåret (EYL) i 2001. EYL skal gjenomførast i regi av Europarådet og EU.

Fyremålet er etter segjande at det skal haldast ein publikumskampanje der det vert fokusert på verdet av å kunna fleire fremandspråk som lekkar i internasjonal kommunikasjon og interkulturell forståing. Råma um EYL er ein opningskonferanse i Sverige i januar 2001 og ein sluttkonferanse i desember 2001 i Belgia. Internasjonale konferansar, språkfestivalar, tevlingar og utstillingar skal haldast.

Det er framfor alt dei store språki som skal fremjast gjennom dette språkåret, men EU vil òg fokusera

på regions- og minoritetsspråk.

Noreg hev vorte involvert i fyrebuingane til språkåret. Styremaktene hev so langt tenkt at ein kann fokusera på utdanning på andre språk enn engelsk, på minoritetsspråk som samisk, innvandrar-språk og på lærarsituasjonen i 2. og 3 framandspråk i skulen. Det skal visst òg vera eit mål å analysera stoda til språki i utdanningi og kor mange framandspråklærarar som vert utdana. Me kann ikkje sjå at nokon hev tenkt på nynorsken når det no skal vera språkår. Det bør dei vel ?

Kjelda :
<http://www.ud.dep.no/eos/l7/00033133.htm>

Snakk med oss om Plassering

Vi gir deg betre råd!

KREDITKASSEN

HER FINN DU OSS I HORDALAND:

Arna - Bryggen - Fana - Fyllingsdalen - Landås - Rådhusplass - Åsane
Askøy - Austervoll - Bømlo - Norhordaland - Os - Osterøy - Sotra

Gjevarane

Gjevarane er det folket på jorda som held det gode i gong.
Ikkje treng dei hevda seg.
Ikkje treng dei bramma eller blåsa seg opp.
Ikkje har dei havesjukas håpløyse.
Ikkje har dei trøng til å te seg.
Ikkje sokjer dei øre og gjetord...
Ikkje står dei føreteinkt fram på mediesceners skrå bredder.
Dei gjev i dølgsmål : venstrehanda latest ikkje vita kva den høgre gjer.
Gjevarane har eit overskot som kan ta anden frå dei som alltid krev og tek
Dess meir dei gjev av seg sjølve og si indre glede
dess meir får dei overskot til å halda fram å gje...
Kan hende synest dei ikkje sterke, gjevarane. Ofte synest dei svake som spede siv ved breddene av dei store innlandssjøane, ja, dauden nær når det stormar.
Men blant overlevaraner er dei ! Lever på ein uforklårleg nåde av indre himmelsk lys, - ei uuttømeleg kjelde !

Det er tre små usle ord du aldri høyrer av gjevarane
- Det nyttar ikkje...

Even Lorch-Falch

Sluttordet

Med sanning kann du koma alle stader, jamvel i fengsel.

Polsk ordtøkje